

Factsheet Vrouwen en financiën

Vergroten van financiële zelfredzaamheid

AANLEIDING

Drie miljoen vrouwen in Nederland zijn niet in staat om zelfstandig in hun levensonderhoud te voorzien. Oftewel zijn niet economisch zelfstandig. Hun financiële afhankelijkheid maakt vrouwen kwetsbaar voor financiële tegenslagen en levensgebeurtenissen zoals een scheiding of werkloosheid. Juist voor deze vrouwen is het vergroten van financieel bewustzijn en financiële competenties belangrijk. Immers, een vrouw die zich verdiept in haar financiën, voldoende financiële kennis en vaardigheden heeft en stilstaat bij financiële gevolgen van levenskeuzes en – gebeurtenissen loopt minder financiële risico's en kan financiële tegenslagen beter opvangen. Mede gezien de huidige economische situatie, waarin inkomensondersteunende maatregelen verder onder druk komen te staan, is financiële zelfredzaamheid steeds belangrijker. Hoe kijken niet-economisch zelfstandige vrouwen aan tegen hun eigen financiële situatie? Hoe belangrijk vinden zij het om goede financiële competenties te hebben en hoe kan ondersteuning hierop inspelen? Daarover gaat deze factsheet.

DOELSTELLING

In deze factsheet worden de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek *Vrouwen en financiën. Van roze wolk naar financieel bewustzijn* van AleTTa E-Quality (2012) op een rij gezet. Dit onderzoek bouwt voort op de resultaten uit het rapport *Vrouwen en financiële zelfredzaamheid* (2010). Beide onderzoeken zijn uitgevoerd in opdracht van Delta Lloyd Foundation, die zich inzet om financiële zelfredzaamheid en financieel bewustzijn in de samenleving te bevorderen. Deze factsheet geeft inzicht in hoe de financiële zelfredzaamheid van niet-economisch zelfstandige vrouwen kan worden vergroot. Aan bod komt de mate van financieel bewustzijn van deze vrouwen, het belang dat zij hechten aan goede financiële competenties en de wijze waarop ondersteuning hierop kan inspelen.

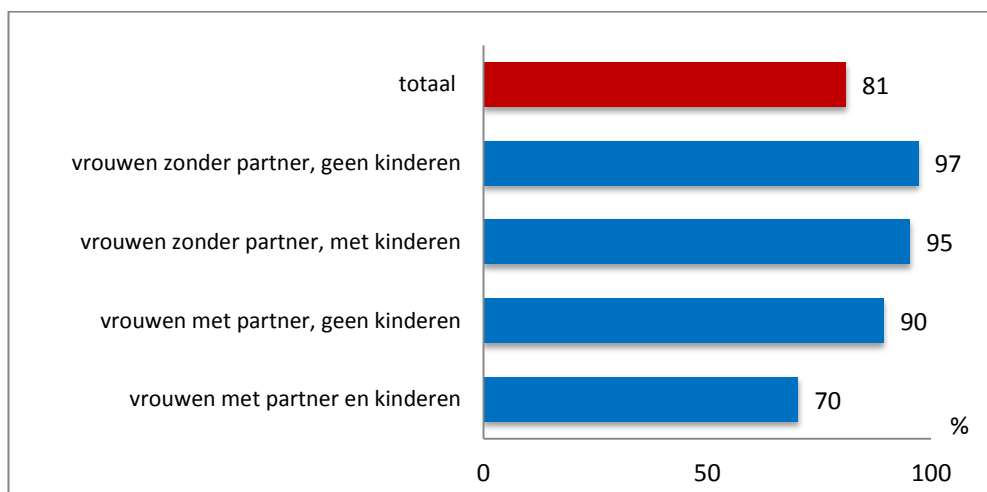
FINANCIEEL BEWUSTZIJN

Binnen de groep niet-economisch zelfstandige vrouwen vinden we vrouwen die geen eigen inkomen hebben, vrouwen met een uitkering en vrouwen met betaald werk die minder verdienen dan 900 euro netto per maand¹. Overeenkomstig is dat zij voor hun inkomen (deels) afhankelijk zijn van iemand anders, zoals een partner, familie of de overheid. Ervaren vrouwen dit zelf ook zo? Uit het onderzoek *Vrouwen en financiën* blijkt dat dit vaak niet het geval is. De onderzochte vrouwen hebben vaak een rooskleurig beeld van de toekomst en zijn zich weinig bewust van de financiële risico's die zij vanwege hun inkomenssituatie lopen. Pas als vrouwen in hun eigen leven geconfronteerd worden met ingrijpende gebeurtenissen en de negatieve financiële gevolgen ervan, lijken zij zich meer bewust te worden van deze risico's. Uit het onderzoek blijkt dat twee factoren meespelen bij het financieel bewustzijn van vrouwen.

Financieel (on)afhankelijk

Hoewel een deel van de vrouwen in het onderzoek voor haar levensonderhoud (grotendeels) afhankelijk is van het inkomen van haar partner, ervaren deze vrouwen dit vaak niet zo. Een beperkt eigen inkomen blijkt voor veel vrouwen voldoende om zich financieel onafhankelijk te voelen. 81 procent van de vrouwen in dit onderzoek vindt het belangrijk om een eigen inkomen te hebben. Vrouwen met partner én kinderen blijken daarbij minder sterk aan een eigen inkomen te hechten in vergelijking met vrouwen zonder partner of zonder kinderen (figuur 1). Overigens wordt een eigen inkomen vaak breder opgevat dan alleen inkomen uit betaald werk, ook een uitkering of bepaalde toeslagen rekenen sommige vrouwen hiertoe.

Figuur 1. "Ik vind het belangrijk om een eigen inkomen te hebben" in % (helemaal) mee eens, naar thuissituatie (n=1316)

Bron: De Hoog en Van Egten, 2012

De verschillen naar thuissituatie in figuur 1 hangen veelal samen met de zorg die vrouwen voor hun kinderen hebben. Veel vrouwen met partner hebben na de komst van kinderen bewust een stap teruggedaan in hun arbeidsuren of zijn gestopt met werken zodat zij meer tijd hebben voor hun kinderen. Zij zien het verzorgen van het (hoofd)inkomen niet als hun primaire taak. De zorg voor kinderen wel. Velen zien dit als een gelijkwaardige regeling. Financiële onafhankelijkheid betekent voor veel vrouwen dus vaak iets anders dan economische zelfstandigheid. Vaak gaat het meer om de vrijheid die een eigen inkomen geeft dan om daadwerkelijke financiële onafhankelijkheid in de zin dat vrouwen in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Uitgezonderd is een kleine groep vrouwen in het onderzoek die economische zelfstandigheid wel belangrijk vindt, maar door omstandigheden als ziekte dit (tijdelijk) niet kan realiseren. Doordat veel vrouwen zichzelf wel als financieel onafhankelijk zien (terwijl ze dit in werkelijkheid niet zijn), zijn zij zich minder bewust van financiële risico's die hun afhankelijke inkomenssituatie met zich meebrengt.

Risicoperceptie

Naast het gevoel van financiële onafhankelijkheid, verwachten veel vrouwen ook niet dat hen iets kan overkomen dat hun inkomenssituatie negatief beïnvloedt (zoals scheiding, werkloosheid of ziekte). Vooral het vertrouwen in de eigen relatie blijkt groot: ze beschouwen het als een motie van wantrouwen om te denken over scheiding of uit elkaar gaan. *'Als je daar mee bezig gaat betekent dat al dat je niet goed in je huwelijk zit'*, aldus een van de geïnterviewde vrouwen. Dit heeft tot gevolg dat 32 procent van de vrouwen met partner geen maatregelen heeft genomen mocht het inkomen van hun partner wegvallen. Ze hebben hier überhaupt nog nooit bij stilgestaan of denken dit te zijner tijd wel te regelen. 42 procent van de vrouwen gaat er vanuit dat ze in een dergelijke

situatie weer of meer kan gaan werken om het weggefallen inkomen op te vangen. De vraag is of zij dit makkelijk kunnen realiseren, en of zij in dat geval het inkomensverlies voldoende kunnen compenseren. Slechts 18 procent van de vrouwen met partner heeft daadwerkelijk financiële maatregelen genomen om een inkomensterugval te ondervangen (figuur 2).

Figuur 2. "Stel het inkomen van uw partner valt ineens weg of wordt veel lager. Wat doet u?" in % (n=915)

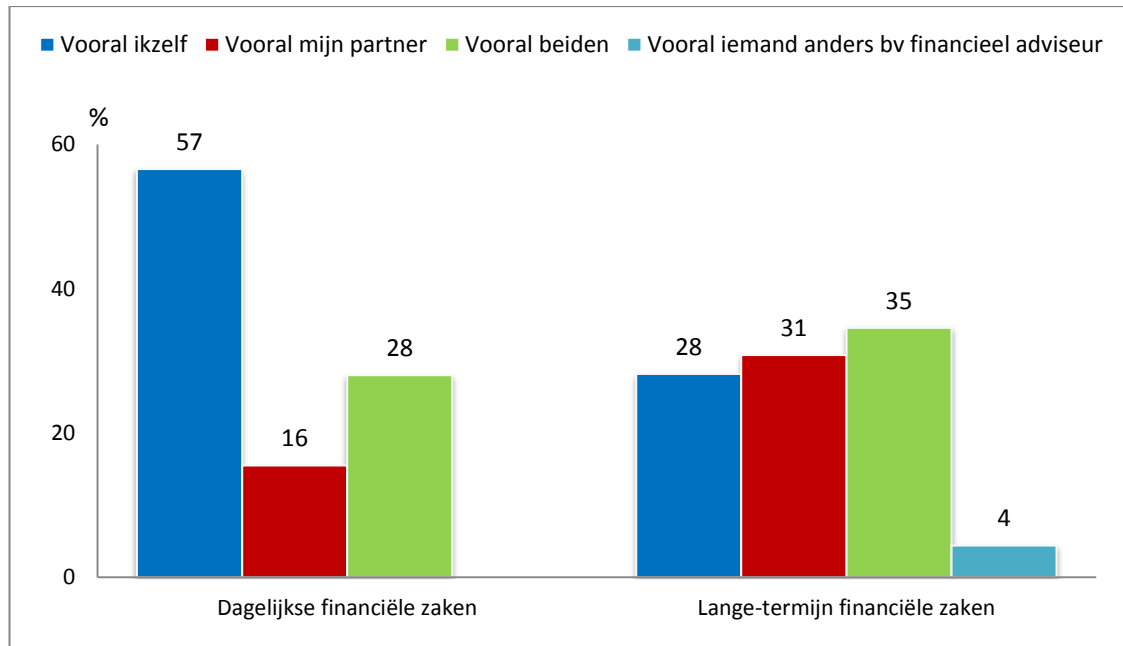
Bron: De Hoog en Van Egten, 2012

Door dit rooskleurige toekomstbeeld ontbreekt de urgentie om financiële zaken tijdig goed te regelen. Hierdoor blijken vrouwen die bijvoorbeeld zijn gescheiden of arbeidsongeschikt zijn geraakt, niet altijd voldoende voorbereid op de financiële gevolgen van een dergelijke levensgebeurtenis. Terugkijkend hadden zij misschien andere financiële keuzes gemaakt. 40 procent van de ondervraagde vrouwen die gescheiden zijn, zouden financiële zaken nu anders regelen. Hierbij wordt ondermeer het raadplegen van een financieel expert, het hebben van gescheiden rekeningen en beter inzicht in financiën tijdens de relatie genoemd.

FINANCIËLE COMPETENTIES

Uit het onderzoek *Vrouwen en financiën* blijkt dat financieel bewustzijn van invloed is op het belang dat vrouwen hechten aan goede financiële competenties. We zien dit terug bij vrouwen die geen risico zien in het gebrek aan financieel overzicht binnen een relatie. Ook maken veel vrouwen geen concrete financiële afspraken met hun partner: 77 procent van de vrouwen vindt dat afspraken niet nodig zijn, omdat dit vanzelf goed gaat. Ze maken bijvoorbeeld geen afspraken of nemen geen maatregelen wanneer een van beide partners (meestal de vrouw) minder gaat werken na de geboorte van een kind. Dit is te verklaren vanuit het vertrouwen dat vrouwen hebben in hun relatie en hun lage risicoperceptie. Bovendien zijn sommige vrouwen weinig betrokken bij de financiën in het huishouden. Dit geldt vooral voor het regelen van de meer lange-termijn financiën zoals verzekeringen, belastingen en hypotheek. Vrouwen regelen vaak de dagelijkse financiële zaken: ze doen boodschappen en betalen de rekeningen. De lange-termijn financiën regelen partners in een relatie vaker gezamenlijk of doet een van beide partners (figuur 3).

Figuur 3. "Wie regelt in het huishouden de dagelijkse en lange-termijn financiële zaken?" in % (n=915)

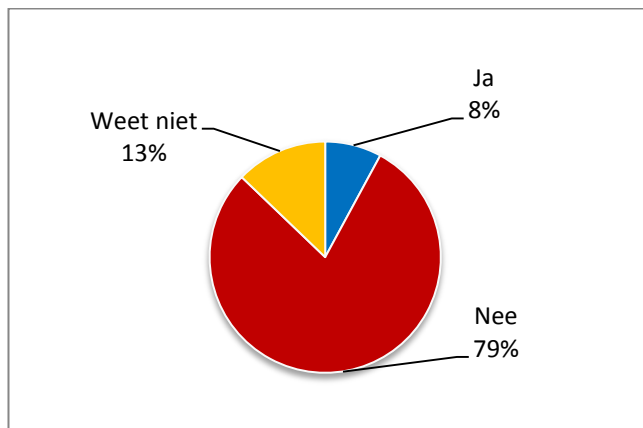
Bron: De Hoog en Van Egten, 2012

Hoe partners het financieel beheer hebben geregeld, hangt af van de verantwoordelijkheid die zij voelen voor de financiën en de inschatting van hun eigen capaciteiten. Vrouwen die weinig betrokken zijn bij de financiën, vinden vaak dat hun partner dit beter kan dan zichzelf. Ook zijn zij vaker van mening dat een man betere financiële beslissingen kan nemen dan een vrouw. In het onderzoek zien we echter ook vrouwen die betrokken zijn bij de financiën in het huishouden, vrouwen die vinden dat zij dit beter kunnen dan hun partner, en vrouwen die alles zelf regelen. Zij beoordelen hun financiële kennis ook hoger en gaan actiever op zoek naar informatie dan vrouwen die weinig betrokken zijn bij de financiën. Dit financiële zelfvertrouwen blijkt een belangrijke factor in de mate waarin vrouwen (maar ook mannen) verantwoordelijkheid nemen voor hun financiën of deze taak bij een ander neerleggen. We zien dat ook terug bij de vrouwen zonder partner: sommigen regelen alle financiën zelf, anderen leunen juist sterk op hun omgeving.

ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

Wat betekenen deze resultaten voor de behoefte van deze vrouwen aan informatie en ondersteuning bij financiële zaken? Uit het onderzoek blijkt dat maar een kleine groep vrouwen zelf een duidelijke ondersteuningsbehoefte heeft (figuur 4).

Figuur 4. "Heeft u behoefte aan meer informatie of ondersteuning bij financiën?" in % (n=1316)

Bron: De Hoog en Van Egten, 2012

Van de vrouwen die zegt geen ondersteuning nodig te hebben, beschikt een deel al over voldoende financiële competenties. Voor een groter deel lijkt het echter wel belangrijk om de financiële vaardigheden en kennis te vergroten. Daarbij is het vooral belangrijk om in te spelen op vergroting van het financieel bewustzijn: bewustzijn van de eigen financiële situatie, de financiële risico's en het belang van goede financiële competenties. Immers, een vrouw die zich bewust is van haar financiële risico's zal het belangrijker vinden om haar financiën goed te regelen en zich erin te verdiepen, dan een vrouw die weinig risico's ziet. Maar ook financieel zelfvertrouwen speelt een rol. Een deel van de vrouwen in dit onderzoek leunt voor haar financiële zaken sterk op haar partner of iemand in haar omgeving, omdat ze denkt dat zij dit zelf niet kan. Zoals een vrouw vertelt: *'Ik heb gewoon geen wiskundeknobbel. Mij moet het echt honderd keer uitgelegd worden en wanneer ik weg loop, ben ik het alweer vergeten.'* Het beeld dat financiën complex zijn weerhoudt sommige vrouwen, terwijl het in de praktijk een stuk minder ingewikkeld blijkt dan gedacht.

ANALYSE EN AANBEVELINGEN

Deze factsheet laat zien dat vrouwen zich vaak weinig bewust zijn van de financiële risico's die zij vanwege hun inkomenssituatie lopen. Zij staan niet lang stil bij de financiële consequenties van levenskeuzes en de financiële gevolgen van levensgebeurtenissen. De urgentie om financiële zaken goed te regelen ontbreekt hierdoor. Vrouwen zijn dus grote risiconemers als het gaat om hun eigen financiële toekomst. Op basis van het onderzoek *Vrouwen en financiën* blijken er drie belangrijke factoren een rol te spelen als het gaat om het versterken van financiële zelfredzaamheid van niet-economisch zelfstandige vrouwen:

- het besef van de eigen inkomenspositie en hun financiële afhankelijkheid daarin,
- de risicoperceptie
- en het financieel zelfvertrouwen.

ONDERSTEUNING

- *Initiatieven voor vrouwen* breed inzetten zoals de Vrouw&Geld Cafés van Aletta E-Quality, die (groepen) vrouwen de mogelijkheid bieden om op laagdrempelige wijze in hun financiën te duiken (zie voor meer informatie www.e-quality.nl/vrouwengeldcafe). Daarnaast zijn er goede voorbeelden van cursussen speciaal voor vrouwen, zoals Slim met geld via Libelle online en de cursus Regel 't!, om gescheiden vrouwen te ondersteunen bij financiële zaken. Ook de recent geopende Geldloketten bieden goede mogelijkheden om activiteiten voor vrouwen aan te bieden op financieel gebied.
- *Vergroot de risicoperceptie* door middel van een grootschalige campagne die vrouwen oproept om verantwoordelijkheid voor hun financiële toekomst te nemen. Of vergelijk de kans op scheiding met een statistisch veel kleiner risico, bijvoorbeeld de kans op brand.
- *Inzet op financieel zelfvertrouwen* door middel van een positieve boodschap – jij kan dit ook! – en door meer vrouwelijke rolmodellen, zoals Annemarie van Gaal, in de krant, op tv, internet en in tijdschriften.
- *Wegnemen complexiteit financiën* door financiële informatie vaker visueel aan te bieden, ingewikkelde financiële termen te vermijden en meer te werken met voorbeelden en scenario's. En daarnaast meer te redeneren vanuit de levensloop en wensen van vrouwen zelf.
- *Belang financiële afspraken* benadrukken door voorbeelden van formele contracten en financiële afspraken in tijdschriften, met financiële informatie aan te sluiten bij belangrijke levensgebeurtenissen zoals trouwen of het krijgen van een kind, en door ambtenaren van de burgerlijke stand het verschil toe te laten lichten tussen huwelijkse voorwaarden en gemeenschap van goederen als ook het belang om gemaakte afspraken om de twee jaar opnieuw te bekijken en eventueel herzien.
- *Financiële opvoeding* door ouders en via scholen stimuleren zodat jongens en meisjes al op jonge leeftijd financiële vaardigheden leren, het belang van financiële zelfstandigheid meekrijgen en specifiek jonge meisjes leren dat ook zij goed zijn in rekenen en wiskunde.

BRONNEN

Hoog, S., de & Egten, C., van (2012). *Vrouwen en financiën. Van roze wolk naar financieel bewustzijn*. Amsterdam: Aletta E-Quality.

Hoog, S., de, Egten, C., van & Jong, T., de (2010). *Vrouwen en financiële zelfredzaamheid. Een onderzoek naar de kenmerken van financieel kwetsbare vrouwen*. Den Haag: E-Quality.

EINDNOTEN

¹ De officiële definitie luidt dat iemand economisch zelfstandig is als de inkomsten uit arbeid of eigen onderneming meer dan 70 procent van het nettominimumloon bedragen. Dit is het bijstandsniveau van een alleenstaande, ongeveer 900 euro netto per maand. Het gaat hierbij alleen om inkomsten uit betaald werk. Bijna een derde van de werkende vrouwen is volgens deze definitie niet economisch zelfstandig. Vrouwen met een uitkering zijn niet economisch zelfstandig omdat zij voor hun inkomen afhankelijk zijn van de uitkeringsinstantie.